

PROGRAM

ISKORJENJIVANJA BRUCELOZE OVACA I KOZA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE U PERIODU 2007. - 2010. godina

UVOD

Brojno stanje ovaca i koza u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija) prema podacima koje posjeduje Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (u daljnjem tekstu: Federalno ministarstvo) je 476.330 grla, od čega 436.330 ovaca i 40.000 koza. Najmanje ovaca ima u Posavskom, a najviše u Zeničko-dobojskom kantonu.

Način stočarenja je uglavnom ekstenzivan i bazira se na nomadenju, ljeti na planinskim pašnjacima, a zimi u ravničarskim krajevima. Ne postoje registri vlasnika većih stada i obično se jedan pastir brine o objedinjenom stadu više vlasnika. Stacionarni - farmski uzgoj prisutan je u manjem obimu i zavisao je od mogućnosti kvalitetnog smještaja i osiguranja rezervi hrane preko zime. Ovčari su stalno u pokretu i teško ih je pratiti.

U Federaciji do 2002. godine nije vršeno kontinuirano i organizirano praćenje zaraznog oboljenja bruceloze. U 2002. godini, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine prvi put je izdvojila interventna sredstva za dijagnostiku zaraznih oboljenja životinja. Od tada, svake godine u Proračunu Federacije Bosne i Hercegovine se osiguravaju sredstva za dijagnostiku zaraznih oboljenja kod životinja, prvenstveno za dijagnostiku bruceloze kod malih preživača. Kantoni u svojim proračunima osiguravaju, u okviru sredstava za potpore, sredstva za subvenciju "mliječnih kartona" kod goveda u sklopu kojeg se vrši dijagnostika na brucelozu.

U 2002. i 2003. godini je od ispitanih 55.907 goveda registrirano 20 pozitivnih grla na brucelozu. U 2004. godini Federalno ministarstvo je sredstva usmjerilo na ispitivanje malih preživača te je od 67.324 ispitanih, registrirano 726 ovaca i koza pozitivnih na brucelozu. U 2005. godini ispitano je 146.628 životinja od čega je njih 949 reagiralo pozitivno a u 2006. godini je ispitano 45.838 životinja od čega je kod 1.617 životinja potvrđena bruceloza. Mada su sve oboljele životinje neškodljivo uklonjene nismo uspjeli zaustaviti širenje oboljenja.

Prema dosadašnjim podacima, oboljenje poprima epidemijske razmjere u 2007. godini, posebno u Unsko-sanskom kantonu, gdje je već dijagnostički ispitano 49.286 ovaca i otkriveno 1.304 pozitivne ili 2,64%. U ovom kantonu naglo je porastao broj ljudi sa simptomima bruceloze.

Situacija u ostalim kantonima je slična onoj u prethodnim godinama, tako da je u Kantonu 10 do sada otkriveno 115 novih slučajeva, u Zeničko-dobojskom kantonu 453, Srednjobosanskom 318, Sarajevskom kantonu 110, Tuzlanskom kantonu 43 i Hercegovačko-neretvanskom 62 nova slučajeva bruceloze.

Dosadašnja izdvajanja za sustavno praćenje oboljenja nisu dostatna za ozbiljniji pristup eradikaciji bruceloze kod malih preživača. Potrebno je napomenuti da je u prošloj godini u Sloveniji za provođenje aktivnog nadzora nad brucelozom goveda utrošeno 2 630 000 €. Programi eradikacije bruceloze kod ovaca i koza su značajna stavka i u Proračunu Europske unije. U prošloj godini Europska komisija je odobrila finacijski paket od 185 miliona eura kao pomoć nacionalnim programima eradikacije, kontrole i monitoringa zaraznih oboljenja kod životinja koje se mogu prenijeti i na ljude, u zemljama članicama.

Dosadašnja iskustva u eradikaciji bruceloze pokazala su da u slučaju manje zaraženosti životinja (ako incidenca iznosi 2% i manje) najefikasnija mjera jeste "ispitaj i neškodljivo uništi". Međutim ova mjera u slučaju veće incidence kao što je bio slučaj u Portugalu, Španiji, Grčkoj i južnim dijelovima Italije gdje se kretala i do 60%, nije isplativa posebno što u tim slučajevima depopulacije stada nema dovoljno domaćih životinja za njihovo obnavljanje. U nekim mediteranskim zemljama se pristupilo kombiniranim strategijama, imunizaciji mladih životinja i dijagnostičkim pretragama kod starijih životinja po principu "ispitaj i neškodljivo uništi".

OPRAVDANOST DONOŠENJA PROGRAMA

Obzirom da je bruceloza zoonoza svako ulaganje kojim će se poboljšati ljudsko zdravlje je opravdano. Posljednjih godina pojava ovog oboljenja kod ljudi u Federaciji BiH je u porastu pa se zbog toga razmatranje svake ekonomske računica mora sagledati u kontekstu doprinosa koji će program imati po ljudsko zdravlje.

Troškovi programa skoncentrirani su na sljedeće aspekte:

- troškovi vršenja dijagnostike uključujući i troškove opreme i osoblja;
- troškovi kompenzacije vlasnicima životinja za obvezno ubijanje zaraženih životinja;
- troškovi neškodljivog uklanjanja životinja;
- troškovi edukacije učesnika u programu i vlasnika životinja;
- troškovi upravljanja programom.

Obzirom da je iskorjenjivanje bruceloze dugotrajan proces, ovim programom detaljno je propisana aktivnost i troškovnik za 2008. godinu i aktivnosti u narednim godinama. Potrebna sredstva će se planirati posebno za svaku godinu na temelju rezultata provedenih aktivnosti i epizotološke situacije na terenu. Program aktivnosti sa tabelom troškova za 2008. godinu nalazi se u prilogu ovog Programa.

Predviđeni rezultati Programa bi bili slijedeći:

- smanjenje pojave slučajeva bruceloze kod ljudi;
- uklanjanje barijera u trgovini životinjama;
- povećanje produktivnosti u uzgoju životinja.

CILJEVI I TRAJANJE PROGRAMA

Vršenje monitoringa nad cjelokupnom populacijom ovaca i koza u Federaciji znači ispitivanje životinja i neškodljivo uklanjanje pozitivnih.

Osigurati da u tri godine trajanja programa postignemo najmanje 90% stada slobodnih od bruceloze. Predstojeća 2008. godina bi bila početna godina ostvarivanja programa na eradikaciji bruceloze u Federaciji (kao primjer navodimo da je francuski Nacionalni program započeo 1966. godine, a tek danas se može reći da je oboljenje skoro iskorijenjeno u većini regija).

Prilikom postavljanja ciljeva moramo voditi računa o poteškoćama koje nastaju zbog nepostojanja evidencija stada kao ni obilježavanja ovaca i koza ali i ekstenzivnog uzgoja i nomadenja. U ovoj godini Federalno ministarstvo je osiguralo sredstva za nabavu opreme za vođenje baze podataka i ustrojstva sustava obilježavanja ovaca, koza i svinja, a u toku je i priprema Pravilnika kojim će se regulirati ova materija.

Uspjeh programa i njegovo trajanje ovisit će u prvom redu od uspješnosti provođenja aktivnosti na obilježavanju ovaca i koza koje će omogućiti praćenje i kontrolu kretanja životinja.

U prvoj godini realizacije Programa bi trebalo izvršiti dijagnostičke pretrage svih životinja u mjestima u kojima su već ranije registrirani slučajevi oboljenja. To bi omogućilo utvrđivanje prevalencije (proporcija populacije zahvaćene oboljenju u određenom vremenskom periodu) oboljenja što je potrebno za donošenje adekvatne odluke o strategiji koja će biti primjenjena u slijedećim godinama.

ODGOVORNO TIJELO ZA NADGLEDANJE I KOORDINACIJU

1. Centralno odgovorno tijelo je Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva - Sektor za veterinarstvo, koji će koordinirati aktivnosti koje će se provoditi u sklopu ovog programa.
2. Odgovorna tijela za provođenje i razvijanje ovog programa eradikacije bruceloze su Federalna uprava za inspekcijske poslove i nadležna kantonalna tijela.
3. Za vođenje Programa eradikacije bruceloza biti će formirana radna skupina čije će dužnosti biti procjenjivanje, analiziranje i predlaganje metoda eradikacije oboljenja kao i monitoring vezano za epidemiološku situaciju bruceloze.
4. Radnu skupinu formira Federalno ministarstvo i u sastav iste će se imenovati predstavnici:
 - Federalnog ministarstva;
 - Federalnog ministarstva zdravlja;
 - Federalne uprave civilne zaštite;

- Federalne uprave za inspekcijske poslove.

5. Sve institucije koje su predviđene ovim programom da učestvuju u aktivnostima obvezne su sačiniti izvedbene programe iz svojeg djelokruga aktivnosti i na taj način osigurati efikasnu i cjelovitu akciju na suzbijanju i iskorjenjivanju bruceloze kod ljudi i životinja na razini Federacije Bosne i Hercegovine.

6. Kantonalna ministarstva nadležna za poslove veterinarstva su također obvezna:

formirati radne skupine od predstavnika:

- Kantonalnih ministarstava nadležnih za poslove veterinarstva;
- Kantonalnih ministarstava zdravlja;
- Kantonalnih uprava i štabova civilne zaštite;
- Kantonalnih uprava za inspekcijske poslove.

Kantonalne radne skupine su obvezne mjesečno izvještavati Federalnu radnu skupinu o provedenim aktivnostima na svom području.

PODRUČJE DJELOVANJA PROGRAMA

Program će se provoditi na području cijele Federacije i razvijat će se prema epidemiološkoj situaciji svakog kantona, a mjere koje će se primijeniti su slijedeće:

1. U područjima gdje ne bude registriran niti jedan slučaj bruceloze u narednim godinama provođenje dijagnostike vršit će sukladno Odluci o mjerama kontrole bruceloze malih preživača i uvjetima za određivanje zdravstvenog statusa stada ovaca i koza u pogledu bruceloze malih preživača ("Službeni glasnik BiH", broj 70/05);
2. Politika "ispitaj i ukloni" primijeniti će se na životinje koje imaju potvrđenu brucelozu.

OBVEZNO PRIJAVLJIVANJE OBOLJENJA

Odlukom o zaraznim oboljenjima ("Službeni glasnik BiH", broj 44/03) propisana su oboljenja koja podliježu obaveznom prijavljivanju i pravila sukladno kojim se vrši prijavljivanje istih.

Čim se službeno potvrdi prisutnost oboljenja, sukladno Odluci o mjerama kontrole bruceloze malih preživača i uvjetima za određivanje zdravstvenog statusa stada ovaca i koza u pogledu bruceloze malih preživača ("Službeni glasnik BiH", broj 70/05) poduzet će se mjere eradikacije i kontrole.

OBILJEŽAVANJE ŽIVOTINJA I PRAĆENJE NJIHOVOG KRETANJA

Obilježavanje i registracija

Sva stada biti će službeno registrirana, a sve životinje stalno obilježene sukladno Pravilniku o obilježavanju ovaca, koza i svinja.

Kontrola kretanja

- Sva kretanja životinja vršit će se pod veterinarskim nadzorom;
- Životinje sa imanja koja budu proglašena službeno slobodnim od bruceloze neće imati nikakve barijere u kretanju;
- Životinje sa imanja koja su slobodna od bruceloze mogu se kretati samo do imanja sa istim zdravstvenim statusom ili nižim;
- Životinja sa imanja na kojima je utvrđena brucelozu mogu se kretati samo do mjesta za neškodljivo uklanjanje.

Imanja na kojima je provedeno obvezno neškodljivo uklanjanje životinja u sklopu programa eradikacije bruceloze mogu se obnoviti samo nakon protoka dva mjeseca od neškodljivog uklanjanja i to životinjama koje imaju zadržan zdravstveni status.

ZDRAVSTVENI STATUS IMANJA ILI REGIONA

Imanje ili region mogu se označiti kao slobodna ili službeno slobodna od bruceloze ukoliko ispunjavaju uvjete propisane Odlukom o mjerama kontrole bruceloze malih preživača i uvjetima za određivanje zdravstvenog statusa stada ovaca i koza u pogledu bruceloze malih preživača ("Službeni glasnik BiH", broj 70/05).

LABORATORIJSKO ISPITIVANJE

Službene metode ispitivanja koje se koriste u sklopu ovog programa su Rose Bengal test i Reakcija vezivanja komplementa sukladno Dodatku II Odluke o mjerama kontrole bruceloze malih preživača i uvjetima za određivanje zdravstvenog statusa stada ovaca i koza u pogledu bruceloze malih preživača.

Također, vršit će se dodatna testiranja na standardnim uzorcima kako bi otkrili moguće izolirane slučajeve pogrešnih pozitivnih reakcija. Dodatna testiranja, najmanje 1% pozitivnih uzoraka, vršiti će se u najbližoj referentnoj laboratoriji.

SLUŽBENI LABORATORIJ

Analizu provode laboratoriji propisani i određeni Odlukom o određivanju ovlaštenih laboratorija u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 68/05), i to:

- Referentni laboratorij za brucelozu je laboratorij Veterinarskog fakulteta u Sarajevu;
- Laboratorije nadležne za rutinske analize u sklopu programa su službeni laboratoriji veterinarskih zavoda u kantonima.

NEŠKODLJIVO UKLANJANJE I KOMPENZACIJA

Životinje koje budu službeno potvrđene kao pozitivne na brucelozu biti će neškodljivo uklonjene, a vlasnicima životinja biti će isplaćena kompenzacija prema tržišnoj vrijednosti. Ukoliko postoji ozbiljan rizik po zdravlje životinja ili negativan utjecaj na ljudsko zdravlje, a uz posebno odobrenje nadležnog organa, cijelo stado sa imanja može se neškodljivo ukloniti.

Neškodljivo uklanjanje izvršiti će se najkasnije 30 dana nakon što vlasnik primi službenu obavijest o pozitivnim rezultatima.

ČIŠĆENJE I DEZINFEKCIJA

Imanja, mjesta gdje je izvršeno neškodljivo uklanjanje, instrumenti koji su se koristili i prijevozna sredstva će se očistiti i dezinficirati pod nadzorom veterinarske inspekcije.

REDOVNO INFORMIRANJE VLADE FEDERACIJE BiH

Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva informirat će Vladu Federacije BiH kako slijedi:

- godišnje o provođenju svih planiranih mjera te utrošku sredstava - do 15.01. tekuće godine za prethodnu godinu;
- konačnu informaciju sa sveukupno postignutim rezultatima i utroškom sredstava - 30 dana nakon završetka programa.

AKCIONI PLAN

ZA PROVOĐENJE PROGRAMA ISKORJENJIVANJA BRUCELOZE U FEDERACIJI BiH

I/ Akcioni plan - Programa za iskorjenjivanje bruceloze za 2008. godinu

RB	Aktivnost	Nositelj	Godina	Napomena
1.	Obilježavanje životinja propisanim ušnim markicama i dostava podataka u centralni registar Federacije BiH, uzorkovanje krvi ovaca i koza u mjestima gdje je u protekle dvije godine registrirana bruceloza	Veterinarske organizacije u Federaciji BiH, Centralna baza podataka (Agromediteranski zavod u Mostaru)	2008. g.	Na ovakav način bi se pažnja usmjerila na već registrirana područja i omogućilo saniranje stanja na mjestima koji su trenutno izvori infekcije. Prema procjenama u ovoj godini bi bilo obuhvaćeno oko 30% populacije ovaca i koza u Federaciji BiH
2.	Pretrage krvi u laboratorijima	Veterinarski zavod Tuzla, Mostar, Bihać i Veterinarski fakultet Sarajevo	2008. g.	Izvođenje skrinig testiranja metodom Rose Bengal obavljaju Zavodi a Veterinarski fakultet u Sarajevu kao referentna laboratorija za brucelozu RVK
3.	Izgradnja jama grobnica	Štabovi CZ u općinama i kantonalne uprave CZ u saradnji sa nadležnim općinskim organima i kantonalnim ministarstvima	2008. g.	Ova aktivnost morala bi biti sadržana u planovima CZ kao preventiva za elementarne nepogode što je sukladno Zakonu o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća
4.	Neškodljivo uklanjanje bruceloznih životinja	Vlasnici životinja, kantonalni veterinarski inspektori i nadležne komunalne organizacije	2008. g.	Vlasnici životinja su obvezni da neškodljivo uklone pozitivne životinje u roku od 30 dana od dana dobivanja pozitivnih rezultata
5.	Nakon provedenih ispitivanja u stadu i dobivenih ustanoviti kontrolu nad kretanjem životinja iz stada i u stado	Veterinarske organizacije ovlaštene za izdavanje veterinarskih svedodžbi i veterinarska inspekcija, i predstavnika MUP	2008. g.	Uspostava kontrole nad kretanjem životinja je bitan segment u provođenju ovog programa
6.	Pred kraj prve godine organizirati ekipe koje će izvršiti kontrolu provođenja mjera predviđenih Programom ali i zakonom propisanih mjera u slučaju utvrđivanja bruceloze	FMPVŠ u suradnji sa Federalnom upravom za inspeksijske poslove	Druga polovina 2008. godine	Izveštaj o provedenoj kontroli će biti temelj za planiranje mjera i aktivnosti u narednim godinama u okviru programa za suzbijanje bruceloze
7.	Organizirati seminare o brucelozi po kantonima	FMPVŠ i Federalna uprava za inspeksijske poslove	2007/2008. godina	Stručna obuka nadležnih organa i djelatnika veterinarskih organizacija je iznimno važna za provedbu strategije. Obukom različitih skupina koje učestvuju u Programu osigurat će se bolje provođenje mjera predviđenih Programom i poduzimanje ispravnih mjera.
8.	Organizacija informativne kampanje putem medija	FMPVŠ	2007/2008. godina	Iznimno je važno informirati i educirati vlasnike životinja o bolesti, vlasnici životinja moraju biti upoznati sa svim prednostima kampanje kontroliranja bruceloze, kao što su ekonomske prednosti i eliminiranje rizika po zdravlje njegove obitelji i njega samog.
9.	Uvesti pojačanu kontrolu uvoza živih ovaca i koza	Ured za veterinarstvo BiH, FMPVŠ i Federalna uprava za inspeksijske poslove	2008. g.	Izvršiti kontrolu izdatih odobrenja za uvoz živih životinja, uvesti zabranu na uvoz životinja koje potiču iz zemalja koje nemaju status "Slobodne od bruceloze"

Troškovnik - Programa za 2008. godinu

RB	Aktivnost	Nositelj	Broj životinja	Cijena po jedinici u KM	Ukupno
10.	Obilježavanje životinja i imanja i vađenje krvi minimum 30% ukupne populacije u Federaciji BiH	Veterinarske organizacije u Federaciji BiH, Centralna baza podataka (Agromediteranski zavod u Mostaru)	142.899	6,00	857.394,00
11.	Laboratorijske pretrage Rose Bengal	Veterinarski zavodi u Tuzli, Mostaru i Bihaću i Veterinarski fakultet u Sarajevu	142.899	6,00	857.394,00
12.	Potvrđujući testovi RVK	Veterinarski fakultet u Sarajevu	8.573	17,00	150.000,00
13.	Dodatna testiranja u referentnim laboratorijima, 1% od potvrđenih pozitivnih rezultata	Najbliži referentni laboratorij EU			50.000,00
14.	Kompenzacija za neškodljivo uklonjene životinje sredstva bi trebalo osigurati u programu za 50% od vrijednosti uklonjene životinje a ostatak osigurati u proračunima kantona	FMPVŠ	7.144	100,00	714.400,00
15.	Organizacija seminara po kantonima	FMPVŠ i Federalna uprava za inspeksijske poslove			100.000,00
16.	Organizacija kampanje putem medija	FMPVŠ			20.000,00
17.	Aktivnost na kontroli programa	FMPVŠ, Federalna uprava za inspeksijske poslove			50.000,00

18.	UKUPNO				2.799.188,00
-----	--------	--	--	--	--------------